

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. VI. Sola machinatio ex parte unius non sufficit; secus conjuncta adulterio. Perinde est, adulterium præcedat, an sequatur: durante tamen eodem Matrimonio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

bono com-
muni, ut in-
terna inten-
tio sufficiat.

externa; inducere, inquam, eum qui intendit Matrimonium contrahere; ergo planè conveniebat bono communi, ut sola interna intentio sufficeret ad hoc impedimentum, ut sic homines cohiberentur à suo scelere, id est, homicidio, quod aliàs perpetrarent, si interna intentio non sufficeret. Quando autem nullatenus intendunt conjugium, sed ex alio fine moventur ad occisionem conjugis, nequeunt ab ea coèrceri, estò foret impedimentum dirimens.

Quando
presumatur
intentio in
foro externo.

Benè autem monet Sanchez sup. n. 19. præsumi intentionem in foro externo, quando quispiam conjugem perimit, & cum alio conjuge, cum quo adulterium præcesserat, inire Matrimonium vult: vel conjux superstes, qui conjugem perimit, vult cum adulteranti Matrimonium copulari: & ita reputari in foro externo impedimentum dirimens, quàmvis tale non sit in foro conscientia, quando ea intentio verè non adfuit. Quare nisi ex magnis conjecturis probaretur opposita intentio, non est concessurus iudex Ecclesiasticus, qui fori externi præsumptione stare debet, dum oppositum non probatur, licentiam talis Matrimonij ineundi. Hæc ille.

212.
Indicium
Auctoris.

Et ego consequenter dico: præsumi intentionem in foro externo, quando duo machinantur mortem conjugis absque prævio adulterio, & inter se volunt contrahere Matrimonium, quàmvis fortè dum machinantur mortem, non habuerint in conscientia talem intentionem. Quæ enim ratio disparitatis? Pari quippè passu ambulant in hoc impedimento, machinatio utriusque sinè adulterio, & machinatio unius cum adulterio, ut patet ex hæcenus dictis, & amplius patebit ex his, quæ jamjam edissero. Itaque Dico sexto.

CONCLUSIO VI.

Sola machinatio ex parte unius non dirimit; secùs conjuncta adulterio. Perinde est adulterium præcedat, an sequatur: durante tamen eodem Matrimonio.

213.
Pro opposito
1. part.
Conclus. citat Sanchez
Hostiensem.

Pro opposito 1. partis hujus Conclus. Sanchez lib. 7. disp. 78. n. 9. citat Hostiensem Sum. tit. de Eo qui duxit, ubi postquam dixerat, solam fidei dationem, vel solum Matrimonium contractum, sinè carnis copula, primà vivente, non sufficere ad hoc impedimentum, subjungit: Et idem intellexit Goffred. de machinatione; scilicet, quòd sola machinatio sinè adulterio, non dirimat Matrimonium; quàmvis enim cap. fin. inf. eod. de hoc nihil exprimat; tamen exprimitur inf. eod. c. 1. & cap. Significasti, & c. Veniens, & 31. q. 1. Si quis vivente. Cùm enim hæc jura & omnia alia, de hac materia loquentia, tractent de adulterijs, credendum est, quòd Dominus Papa hoc consideraverit; & ideo voluerit, quòd quantum ad Matrimonium prohibendum, & dirimendum, adulterium præ-

cederet omnem causam, scilicet fidei dationem, machinationem, & contractum de facto, vel etiam sequeretur, legitimà tamen uxore superstiti, ut inf. eod. cap. fin.

Et sic sublata est opinio Hugonis, qui scripsit, unum ex tribus prædictis sufficere sinè adulterio, & reddit rationem: quia sicut pactum vel promissio de hæreditate vel præbenda non vacante reprobatur, ut notatur sup. de Concess. præben. sic & de muliere non vacante, sed ab alio possessa, & de viro non vacante, sed ab alia possesso. Secundùm Goffred. fortè hæc opinio posset salvari, si quæretur de Matrimonio contrahendo.

Quòd si quæretur de Matrimonio dirimendo, fateor, quòd sola fidei datio per se, vel solus contractus de facto habitus, per se non sufficit, ut notatur sup. sola autem machinatio per se sufficere videtur; sicut notatur sup. eod. vers. Sin autem secunda; & probatur expressim inf. de Divort. c. 1.

Nec obstant jura à Goffr. inducta. Nec enim invenies aliquod jus, quòd dicat, quòd hæc duo requirantur, scilicet machinatio & adulterium; sed verum est, quòd pro majori parte loquitur de adulterijs. Certè idem faciunt jura antiqua, loquentia de alijs duobus impedimentis. Cùm ergò Papa, qui nec opinionem Hugonis præsumitur ignorasse, super duobus casibus tantùm jus novum promulgaverit, videtur in tertio opinionem Hugonis approbasse.

Et pro hac via multæ rationes faciunt: cùm enim interfectori uxoris inhibeat generaliter contrahere, licet contractum teneat, satis æquum est, quòd non solum contrahat cum illa, cujus obtentu ipsam interfecit; sed & si contraxerit, non teneat Matrimonium; quia frustrà legis auxilium invocat, qui committit in legem, inf. de Usur. Quia frustrà: & absurdum est, illi à juribus de Matrimonijs tractantibus subveniri, per quem constat eisdem scandalum ac injuriam generari, sup. Ne Cler. vel Monach. c. 2.

Bonum est ergò, ut puniatur in quo deliquit, ne unquam habeat illam, quam ita nequiter concupivit: ut sup. de Transl. Episc. Quanto, §. Caterum. Nam & video, quòd licet Ecclesia defendat homicidam, ad ipsam confugientem casu fortuito, tamen si ex deliberatione committat quis homicidium in Ecclesia vel cœmiterio, ut ab Ecclesia defendatur, non defenditur, ut sup. de Immun. Eccles. c. fin.

Sic & dico, quòd, si quis matitum alicujus mulieris casu fortuito interficiat, Matrimonium non impeditur, sup. de Convers. infidel. Laudabilem, §. unico. Sed si hæc intentione hoc faciat, ut uxorem habeat, nullatenus toleratur. Nec de adulterio commissio loquitur aliquid Decret. præmissa sup. de Convers. infid. Laudabilem. Hucusque Hostiensis.

Sed nunquid opponitur nostræ Conclusioni? Videri potest, quòd non, nam d. cap. Laudabilem, loquitur de machinatione ex parte utriusque, ut Conclus. præced. expendimus. Et si nihil aliud velit Hostiensis, quàm illam machinationem

214.
Reprobatur
opinio Hugonis.

Sola machinatio per se sufficit juxta Hostiensem.

215.
Respondet
ad jura in
contrarium.

Probat ex
ratione.

216.
Confirmat
simili.

217.
An nobis sit
oppositus.

tionem sufficere sine adulterio, plane nobiscum convenit; ac proinde si Goffred. oppositum doceat, ab eo recedimus. Sed hæc non est præsens quaestio, quæ loquitur de machinatione ex parte alterius tantum, quam si Goffred. negaverit sufficere sine adulterio, ei subscribimus & recedimus ab Hostiensis, si oppositum docuerit, quod ei Sanchez attribuit.

218. Et ad primum ejus argumentum, desumptum ex cap. 1. de Divort. liquidò constat responsio ex ipso textu: *Si qua mulier in mortem mariti sui cum alijs consiliata est, & ipse aliquem illorum, se defendendo, occiderit: potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere: ipsa autem insidiatrix penitentia absque spe conjugij stet subjecta.* Quæ verba intelligi debent de impedimento criminis, prohibente tantum (quod hodie sublatum est, ut patet ex alibi dictis) non autem de impedimento dirimente, de quo hic tractamus.

Hinc Gloss. verb. *Insidiatrix*, inquit: *Licet ista mulier non fuerit consecuta effectum, nihilominus punitur quoad legem conjugij, & est argumentum, quod conatus sine effectu punitur..... tamen si contraheret, teneret.* Ergò hic non agitur de Matrimonio dirimendo, ad quod requiritur conatus cum effectu, ut ostensum fuit Conclus. præced. sed de Matrimonio licite contrahendo. Igitur hæc probatio nullius momenti.

219. Ad secundum argumentum dico: jura, quæ loquuntur de machinatione alterius tantum, non solum pro majori parte, sed omnia loquuntur de adulterijs; uti & jura omnia, quæ loquuntur de fidei datione, & contractu de præsentis; si ergò hæc requirant ista duo, scilicet dationem fidei aut contractum de præsentis, & adulterium; etiam illa requirunt ista duo, scilicet machinationem & adulterium, vel inducat Hostiensis aliquod jus, quod aliter loquatur de datione fidei aut contractu de præsentis, quam de machinatione solius alterius.

3. Tertium argumentum ad summum probat; Ecclesiam machinationem solius alterius absque adulterio potuisse constituere impedimentum dirimens: constituisse autem ex nullo jure constat, & ideo non est asserendum.

220. Quod autem nolit defendere homicidam, qui spe defensionis, in ipsa Ecclesia homicidium commisit, expressè statuitur d. cap. fin. Et præterea, oppidò diversa sunt, Ecclesiam defendere homicidam; & non punire homicidam; in nostro casu Ecclesia non defendit homicidam, qui propriam occidit uxorem, ut cum alia contrahat; sed non punit eum, inhabilitando ad subsequens Matrimonium, quod potuisset facere, si voluisset. Neque subvenitur illi à juribus de Matrimonij tractantibus, quasi hæc concedant ei potestatem valide contrahendi; sed non punitur per subtractionem hujusmodi potestatis, quæ ipsi jure naturali competit; quæ proinde non est spoliandus, sine expresso jure, quale hic non invenitur.

Atque hæc sit probatio nostræ Conclusionis; quòd ubi solius alterius machinatio intervenit,

textus omnes de adulterio admixto loquuntur; & cum hæc res sit pœnalis, ac Matrimonium jure naturali permixtum cassans, extendi minime debeat, sed valde restringi.

Sed enim, dicit aliquis: ratio hujus impedimenti est, ne ob Matrimonij spem detur ansa conjugis interficiendi; ergò rationi consonat, ex sola conjugis interfectione absque adulterio impedimentum hoc confurgere; saltem quando intervenit datio fidei, vel contractus de præsentis, uti docere videtur S. Bonav. Conclus. præced. relatus, in fine, ibi: *Vel datio fidei cum uxoricidio: quod & Alij affirmant apud Sanchez sup. n. 11.*

222. Respondeo: rationi id consonat, sed non verbis legis: porò propter similitudinem, imò identitatem rationis, non debet extendi lex pœnalis ultra significationem verborum, nisi ad evitandum absurdum; oportet ergò adducere aliquem textum, qui sola fidei datione cum machinatione alterius contentus sit. Cum autem talis textus non appareat, displicet Sanchio sup. illa limitatio. Permanet ergò, quod machinatio alterius non sit impedimentum dirimens, nisi jungatur adulterio, estò etiam intervenisset fidei datio, aut contractus de præsentis.

Interveniente vero adulterio, constat ex jurebus hæc Sectione non semel productis, non solum impedire Matrimonium contrahendum, sed etiam dirimere contractum, ut Omnes omnino admittunt. Nec video, quid possit contra hanc veritatem objici. Et ideo transeo ad sequentem partem Conclus. quæ ait: *Perinde est, adulterium præcedat, an sequatur.*

223. Siquidem jura nil aliud exigunt, quam adulterium cum interfectione conjugis: ergò satis est adulterium subsequens machinationem alterius, dum tamen ante mortem conjugis contingat adulterium. Ut si vir venenum propinet uxori, ut foeminam quamdam ducat, uxore interfectâ, cum qua nondum adulteratus est; ac cum ea adulteratur, nondum uxore defunctâ. Quia verificatur intercedere adulterium cum interfectione conjugis: secus si defunctâ uxore, copula accidisset, quod ea non sit adulterium, & sic deficeret adulterium. Ita Sanchez sup. n. 10.

Consonat Pontius lib. 7. cap. 45. n. 5. ubi pro secunda conditione, requisita ad hoc impedimentum, statuit, ut adulterium præcedat occisionem. Non ait, machinationem, sed occisionem, id est, mortem ipsam in re, & non solum in sua causa. Siquidem pro ratione sui asserit, subdit: Nam jus homicidium vult esse impedimentum tantum, cum utroque conveniente fit: commissum enim ab uno tantum, non gignit ejusmodi impedimentum, nisi unâ cum adulterio sit. Ergò & Pontius solum requirit, ut occisio unâ sit cum adulterio, quod verificatur in casu Sanchij, estò machinatio præcesserit adulterium.

224. Et verò cur adulterium potius deberet præcedere machinationem, quam fidei dationem, aut contractum Matrimonij? Porò satis esse, quòd sequatur fidei dationem, aut contractum de

Resp. ad 1. arg. Hostiensis. C. 1. de Divort.

Resp. ad 2. arg.

Solvitur 3. arg.

Rejicitur confirmatio à simili.

Probatio nostræ Conclus.

221. Objectio.

222. Dicitur.

223. Sufficit adulterium subsequens machinationem, ex Sanchez.

Consonat Pontius.

224. Satis est, quòd adulterium sequatur fidei

*dationem, et
i. fin. de Eo
qui duxit.*

de facto, expressè decifum habemus cap. fin. de Eo qui duxit: *si quis uxore vivente* (inquit Gregor IX) *fide data promissit, aliam se ducturum, vel cum ipsa de factio contraxit, si nec ante, nec post (legitima ejus superstite) cognovit eandem &c.* Et infra: *Ceterum tolerari non debet, si prius vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.* Ubi Scotus 4. dist. 35. q. un. n. 3. Et refertur prius & post, ad fidei dationem.

Ergò sufficit ad hoc impedimentum, sive fidei dationem, sive Matrimonium de facto initum præcedat, sive sequatur adulterium, à conjugè illo admissum. Quippè in utroque casu præbetur ansa captandæ mortis conjugis. Ita docent universi, inquit Sanchez sup. disp. 79. n. 3.

225.
Objeitur.

Sed contrà, dicit aliquis: dum machinatio præcedit adulterium, non præbetur ansa captandæ mortis conjugis; jam quippè mors illata est, saltem in sua causa. Ergò non est paritas.

Solvitur.

Respondetur: si valeret Matrimonium post machinationem illam, & adulterium subsequutum, daretur ansa machinandi & adulterandi; quæ utique ratio sufficit, ut jure merito Ecclesia tali casu voluerit inducere impedimentum; eumque verba legis non postulent præcedentiam adulterij, neque nos eam debemus postulare.

226.
*Ordinariè
adulterium
præcedit.*

Interim ordinariè adulterium præcedit, non tantum mortem, sed etiam machinationem; & idèd cap. *Super eo*, 3. de Eo qui duxit, dicitur: *Quòd si adultera est in mortem uxoris aliquid machinata.* Et cap. 6. eod. etiam loquitur de adulteris, quando dicit: *Quòd nisi alter eorum in mortem uxoris defuncta fuerit machinatus.*

Fortè, inquam, sic loquuntur hæc jura; quia ordinariè adulterium præcedit machinationem. Quamquam etiam verificari possent in casu, quo machinatio præcessisset; nam tunc etiam verum est dicere: *Adultera est in mortem uxoris machinata*, id est, ea, quæ jam adultera est, machinata fuit in mortem uxoris, non postquam adultera fuit, sed antequam esset.

227.
*An sit ne-
cessarium
ut fides data
& adu-
terium inter-
cedam, du-
rante eo-
dem Matr.
Aliqui ne-
gant apud
Sanchez.*

Sufficit itaque, ut concurrant interfectio conjugis, & adulterium: *Durante tamen*, (ut habet ultima pars Conclus.) *eodem Matrimonio.* Quod etiam requirunt Aliqui, ut per adulterium, & dationem fidei, vel contractum Matrimonij, hoc impedimentum inducatur.

Tertis sit Sanchius sup. disp. 79. n. 6. Non constat, inquit, inter DD. an necessarium sit, ut fides data, & adulterium, durante eodem conjugio, intercedant: an potius sufficiat in diversis nuptijs. Quidam enim credunt sufficere in diversis nuptijs: unde censent, impedimentum hoc dirimens incurri; si conjugatus fidem Matrimonij, ineundi post uxoris obitum, Mariæ dederit, non existente inter illos adulterio: & mortuâ uxore aliud Matrimonium conjugatus ille inierit, quo durante adulterium cum ipsamet Maria admisit, non revocatâ fide Matrimonij. Quia verificatur adulterium & promissionem superstitè conjugè evenire, quod solum petitur cap. fin. de Eo qui duxit. Atque ita docent ibi Ioan. Andreas n. 3. Antonius n. 5. Anchar. n. 3. Henricus n. 4. & est probabile.

Bosco de Matrim. Pars II.

At multò veriùs est, exigì, ut durante eodem conjugio, intercedant: atque ita in prædicto casu nullum oriri impedimentum. Quòd per posterius Matrimonium recedatur à fide data: ac proindè adit adulterium. Denique quia idèd hoc impedimentum inductum est, quòd ex ea promissione concipiatur spes futuri Matrimonij, ac ex ea spe, machinationis mortis mariti, aut uxoris ansa præbeatur. At ea spes extinguitur, inito posteriori Matrimonio. Hæc ille.

Consequenter utique ad suam sententiam, quam lib. 1. disp. 49. n. 3. putat probabiliorè, scilicet per Matrimonium posterius extingui omninò priora sponsalia; ac proindè soluto Matrimonio, nullam superesse obligationem illa perficiendi, tametsi pars innocens eam perfectionem exigeret.

Sed quia ego oppositam sententiam veriorem existimavi, scilicet posterius Matrimonium non dissolvere sponsalia ex parte utriusque, ut videre poteris Disp. præced. Sect. 2. Conclus. 7. hinc nolo uti his probationibus. Quæ ergò? Attendite.

Sanchez sup. disp. 79. postquam adduxerat plures Auctores pro sua opinione, de qua hic principaliter tractamus, subdit: Non explicant hi Auctores, quid è contrà dicendum sit, quando durante priori conjugio, adulterium cum illa Maria admissum est, absque Matrimonij fide, & durante posteriori, data est fides absque adulterio. Nec ratio extinctionis prioris fidei, datæ per posterius Matrimonium, cui innituntur, militat in hoc casu: cum fides in posteriori Matrimonio data sit, nec possit dici, prius adulterium admissum extingui.

Verum existimo, nec in hoc eventu locum esse huic impedimento. Quia textus rectè inspecti, eodem conjugè vivente, petunt adulterium & promissionem, ut eidem Matrimonio injuria inrogetur, præstitâ ansâ conjugis ejusdem interficiendi. Et ita cap. fin. de Eo qui duxit, dicitur: *dum vixerit uxor ipsius*, & cap. 1. eod. *Et illam maxime cui fidem dederat uxore sua vivente.* Ubi de eodem conjugio, cui per adulterium, & fidem datam injuria infertur, manifestè videtur esse sermo. Ita Sanchez.

Hæc ergò ratione dico, necessarium esse, ut fides data & adulterium intercedant, durante eodem Matrimonio. Cumque in d. tit. de Eo qui duxit, æquiparentur, quoad inducendum hoc impedimentum; fides data, & machinatio mortis ex parte alterius, consequenter assero, necessarium esse, ut machinatio & adulterium intercedant, durante eodem Matrimonio, jure positivo sic disponente.

Unde si conjugatus commisit adulterium cum Maria, & post obitum suæ uxoris duxit aliam, præter Mariam, quam occidit, ut cum Maria contraheret, non renovato adulterio sub posteriori Matrimonio, validè poterit cum Maria contrahere; quia machinatio & adulterium non interveniunt durante eodem Matrimonio, quod tamen textus, ut dictum est, videntur requirere.

Ceterum si à me quaritur, an oporteat adu-
terium

228.
*Ipse prius
oppositus
verius. Et
probat.*

229.
*Alia proba-
tio ex eod.*

230.
*Appropin-
quans
ab Auſtoribus*

231.

Qq

rium

Adulterium rium esse perfectum & formaliter tale ex parte utriusque? Item, an sufficiat ratihabitio machinationis.

Respondet citius ad primam questionem, affirmative; innixus eidem fundamentis, quibus sup. Concluf. 2. sustinui, adulterium, quod concurrat cum datione fidei, perfectum debere esse, & formaliter tale ex parte utriusque (non enim video ullam disparitatem, sive ex ratione, sive ex iure positivo.

Oppositum Sed neque Pontius rationem, aut jus aliquod adducit pro opposito, quod ipse docet sup. ibi: Nec vero in isto casu requiritur, ut uterque sciat, in eo casu intervenire adulterium; satis est, si notum sit occisori, licet oppositum sentiat Navarrus in Sum. cap. 22. n. 46. Hæc ille.

232. *Sed gratis.* Nunquid gratis? Quare minus hoc requiritur in uno casu, quam in alio? Neque Auctorem, qui secum sentiat, adducit Basilius, neque rationem, aut jus pro hac diversitate. Et ideo non video ejus probabilitatem. Dum jura requirunt adulterium (inquit Aversa q. 18. sect. 4. §. Octavo) intelligunt formaliter tale ex parte utriusque, cujusmodi non est, nisi sit alteri etiam parti notum.

Aversa arguit ipsam inconsequentia. Nec satis cohæret, quod Pontius volebat, oportere notificatam fuisse concubinæ intentionem viri, machinantis mortem suæ uxori, ad finem ducendi ipsam concubinam; & quod modo ait, non oportere illi notum esse adulterium suum cum eo viro, sive conjugium ejus viri cum uxore tunc vivente, sed propediem occidendâ. Ita Aversa.

Quidquid sit de hoc, non video, sicut dixi, ullam rationem, neque ullum jus quod sufficienter distinguat inter illos casus; & ideo hæc distinctio non est asserenda.

233. *Non sufficit ratihabitio machinationis, ex Sanchez.* Ad secundam questionem respondet Sanchez sup. dif. 78. n. 6. minimè sufficere eam ratihabitioem. Quia (inquit ille) ratihabitio ex sola fictione juris trahitur retrò, & mandato æquiparatur: at ut fictio locum habeat, exigitur, duo extrema esse habilia ad illum actum exercendum. Ut quidam nomine infantis hominem occidit, infans, major factus, ratam occisionem habet, nequit ratihabitio illa retrorahi; quia infans nequibat tunc mandare.

Similiter concessio termino ad aliquid agendum, amicus nomine alterius fecit transacto termino, non proderit ratihabitio alterius: Quia post terminum non poterat verè efficere, ac proinde nec fictè l. penult. ff. Ratam rem &c. in principio: Bonorum possessionem, ab alio adgnitam, ratam haberi oportere eo tempore, quo adhuc in ea causa sit, ut peti possit. Itaque post centesimum diem rata haberi non potest. Ad rem ergò, petunt textus ad hoc impedimentum machinationem ad conjugii necem inferendam: & cum, eâ illatâ, intervenire machinatio nequeat, ratihabitio illa non potest retrorahi. Hæc ille.

234. *Idem sentit Panorm.* Quæ desumpsit ex Panormitano cap. 1. de Conversione infidelium in fine, ubi sic legitur:

Hostiensis distinguit, utrum nonnipe mulieris fuerit maritus interfectus, vel ne, ut primo casu sufficiat ratihabitio, secundo non; arg. in cap. Cum quis, de Sent. excom. lib. 6.

Ioan. And. dicit, hanc distinctionem non procedere; cum hic requiratur machinatio, & And. nihil aliud dicit; vult dicere, quod ubi in actu requiritur machinatio scienter, non sufficit ratihabitio, cum non possit machinatio intervenire post factum.

Sed dic clarius, ponendo veram rationem definitionis Glossæ: ratihabitio retrorahitur ex fictione juris; sed ad hoc ut fictio procedat, requiritur ut duo extrema sint habilia ad illum actum perpetrandum, scilicet tempus, quo actus fuit gestus, & tempus ratihabitioem; si enim alteram istorum deficit, non procedit ratihabitio; quia fictio non causatur super impossibili.

Exemplum: quidam interficit nomine infantis hominem, demum infans, major factus, habet ratam, certè hæc ratihabitio non trahitur retrò; quia impossibile erat illum infantem tunc temperis mandare delictum; ergò non potest trahi retrò, cum non debeat plus posse fictio, quam veritas, & istud appellatur extremum ad quod.

Pone exemplum in extremo, à quo fit contractus: habebam terminum ad certum quid agendum; amicus meus nomine meo agit, illud ego post terminum habui ratum: nunquid hoc sufficit? Certè dicendum, quod non; quia cum post terminum non potuissem verè facere; ergò nec fictè. Pro hoc est pulcher textus in l. Bonorum, ff. Ratam rem &c. Ad propositum ergò, cum post mortem mariti non possit uxor machinari in ipsius mortem, ergò deficit hic extremum à quo, & sic non procedit ratihabitio; quia quando deficit alterum extremorum, non habet locum ratihabitio. Hactenus Panormitanus.

Sed non respondet ad argumentum Hostiensis, desumptum ex cap. 23. de Sent. excom. in 6. sequentis tenoris: Cum quis absque tuo mandato manus injicit in Clericum tuo nomine violentas: si hoc ratum habueris, excommunicationem latam à Canone iucunctè inter incurris. Cum ratihabitio retrorahatur, & mandato debeat comparari. Si verò injectio eadem tuo nomine non sit facta: tunc licet pecces ratam habendo eandem, non tamen propter hoc excommunicationis ullius vinculo innodaris: Cum quis ratam habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum. Ita Bonifac. VIII.

Interrogo nunc: aliquis meo nomine manus violentas injecit in Clericum, cum occidendo; si ego hoc ratum habuero, censent me incurrisse excommunicationem, latam à Canone? Censeo, inquis; nam verba d. textus sunt nimis clara.

Sed contra; post mortem Clerici non possum ego ipsum occidere; sicut post mortem mariti uxor non potest machinari in ipsius mortem; ergò si in uno casu deficit extremum à quo, & sic non procedit ratihabitio, etiam in alio, vel assignetur disparitas.

Si

Host.
235.
Fictio juris non procedit nisi ex extrema sine habilia.

Exemplum.

Aliud.

236.
Obijciatur e. 23 de Sent. excom. in 6.

237.
Ocurrunt
soluioni.

Si dixeris: ratihabitio non est causa occisionis mariti, sed occisionem supponit: nec potest facere, ut sit, aut præcesserit machinatio mortis, quam jura requirunt.

Respondetur: neque ratihabitio est causa occisionis Clerici, sed occisionem supponit: nec potest facere, ut sit, aut præcesserit violenta injectio manus in Clericum, quam jura requirunt.

238.
Alia solutio.

Dices rursum: ratihabitio ex fictione juris retrahitur, & mandato comparatur in ijs, quæ solum pendet à voluntate ratum habentis, vel in ijs, quæ jure disponente pro mandato reputantur; quod in præsentibus non contingit. Adde; quod etiam comparatur mandato, non sit tamen verè mandatum in odiosis.

Rejicitur.

Respondetur: sufficit, quod comparatur mandato, ut patet in ratihabitioe occisionis Clerici; quæ non magis est verè mandatum, quam ratihabitio occisionis mariti. Quæ enim ratio disparitatis? Utrumque enim poenale est; ac proinde ex ea parte odiosum. Ergo illa ratihabitio in utroque casu est verè mandatum, vel in neutro; & per consequens, vel in utroque habet effectum veri mandati, vel in neutro.

Et sanè non video, quare magis occisio Clerici, solum pendeat à voluntate ratihabentis, quam occisio mariti. Quare sola differentia est, quod jus expressè in uno casu ratihabitionem reputet pro mandato, ut patet ex d. cap. 23. nullum autem jus reperitur, quod ratihabitionem occisionis mariti reputet pro mandato.

239.
Expenditur
Reg. 10.
juris in 6.

Sed undè constat, quod Reg. 10. de Reg. juris in 6. Ratihabitionem retrahit, & mandato non est dubium comparari, solum intelligi debeat in ijs, quæ jure expressè disponente pro mandato reputantur? Hoc ergo probandum manet, non supponi debet tamquam indubitatum.

Herculè cum sit regula generalis, dicam ego eadem facilitate, eam intelligendam esse in omni casu, qui expressè per aliquod jus non excipitur. Nullum autem scio jus, quod excipiat nostrum casum. Vide Gloss. in D. Reg. verb. Ratihabitionem, ubi allegat plures casus, in quibus per jus expressè disponitur contrarium: non meminit autem nostri casus.

240.
Item l.
152. ff. de
Divers. reg.
juris.

Nec solum jus Canonicum loquitur generaliter, sed etiam jus civile, ff. de Divers. reg. juris, l. 152. aliàs 194. In maleficio ratihabitio mandato comparatur, scilicet quoad effectum, ut notat Gloss. sup. ibi: Nec comparatur mandato quoad speciem actionis, quia datur actio negotiorum gestorum &c. comparatur autem quoad effectum: & idè non dixi, quod ratihabitio sit mandatum, sed quod mandato comparatur.

Hæc dicta sint veritatis inquirendæ gratiâ, & ut manifestum fiat, argumentum Hostiensis non esse levis momenti; & per consequens, distinctionem ejus non esse improbabilem, hoc est, non esse improbabile, ratihabitionem in casu nostro sufficere ad impedimentum, dummodo occisio mariti facta sit nomine mulieris.

241.
Quid sit

Alioquè, ut habet Reg. 9. de Reg. juris in 6. Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine

Bosco de Matrim. Pars II.

non est gestum, Ratum namque habere, dicitur, cum approbamus quod nostro nomine, gestum est, arg. l. 12. ff. Ratum rem §. 1. Rem haberi ratam, hoc est, comprobare, adgnoscerè, quod actum est à falso procuratore. Procurator autem non agit nomine suo, sed alterius, ut clarum est.

Interim opposita sententia (quæ dicit, ratihabitionem hic non sufficere, est communis Doct. cum Gloss. cap. 1. de Convers. infid. verb. Procuraverint, in fine: Quid ergo si ratum habuerunt eos interfectos esse? Idem videtur: quia in maleficijs ratihabitio retrahitur, & mandato comparatur, ff. de Vi & vi ar. l. 1. §. Sed & si cum quis. Contra credo; arg. inf. de Sponsal. Cum apud: cum edictum de Matrimonio contrahendo sit prohibitorium, ut ibi Ber.

Et Gloss. cap. si quis vivente, 31. q. 1. verb. Occidisse, in fine ait: Sed nec impeditur, qui mortem viri ratam habet, dum tamen non precipit, licet alias in maleficijs retrahatur ratihabitio, ff. de Vi & vi ar. l. 1. §. Cum procurator, 27. q. 1. l. 1.

Hinc Scotus 4. dist. 35. q. un. n. 8. Sed esto (inquit) mulier primo ignara, post, auditâ viri interfectione, ratum habet, nunquid impedit? Videtur quod sit, quia in maleficijs ratihabitio retrahitur, & mandato comparatur. Oppositum tamen tenet Glossa cap. predicto: Laudabilem, in fine, propter illud cap. nunc adductum. Cum apud:

Ubi videtur approbare sententiam Glossæ, cum ultimo loco eam adducat, nec improbet: quamvis etiam non aliter probet, quam per d. cap. Cum apud, 23. de Sponsal. ubi Pontifex Innoc. III. interrogatus, an surdus & mutus alicui possint matrimonialiter copulari, respondet, posse: Quod cum prohibitorium sit edictum de Matrimonio contrahendo, id quicumque non prohibetur, per consequens admittatur.

Ubi Gloss. in positione casus: Respondet, inquit, Papa, edictum de Matrimonio contrahendo prohibitorium est, quod est dicere, quicumque non prohibetur per jura, per consequentiam contrahere potest.

Et verb. Prohibitorium, ait: Ut 30. q. 4. Qui spiritualem, unde omnes admittuntur, qui non expressè prohibentur, ff. de Procur. Mutus; §. 1. Cum quaeretur, an alicui procuratorem habere liceat, inspiciendum erit, an non prohibetur procuratorem dare; quia hoc edictum prohibitorium est.

Dum ergo quaeritur, an alicui liceat contrahere Matrimonium, inspiciendum est, an hoc ei expressè prohibetur. Si non, admitti debet. Iam autem non expressè prohibetur contrahere, qui solum ratam habuit occisionem conjugis; ergo debet admitti.

Itaque tametsi hæc Reg. Ratihabitionem retrahit &c. generaliter vera foret, etiam in iis, quæ in jure non exprimuntur; equidem in hac materia patitur exceptionem; quia, ut dictum est, edictum de Matrimonio contrahendo est prohibitorium, & idè omnes admitti debent, qui non expressè prohibentur.

Ex quo patet, quare potius incurrat hoc impedimentum, qui mandavit aut consuluit occisionem

ratum ali-
quid habere.

Sententia
Sanchez &
Panorm. est
communis.

242.
Scotus vi-
detur ei sub-
scribere.

243.
Quicum-
que non pro-
hibetur, po-
test contra-
here Matr.

244.
Quare po-

ius incur-
rit impedi-
mentum.
qui machi-
nari occisi-
onem, quam
is, qui eam
ratam lan-
bet.

tionem, quam qui eam tantum ratam habuit. Pater, inquam, disparitas ex parte juris, dispo-
nentis expressè. In uno casu, & non in alio.
Nam cap. 1. de Convers. infidel. uxor fidelis
non interfecerat virum proprijs manibus, sed
infidelis illum occiderat, machinatione & infi-
dis uxoris; sic enim dicitur in principio cap.
Interrogasti de Saracenis, qui dum in captivitate
essent, quorundam Christianorum viros, eorum in-
fidis & machinatione occiderunt &c. Et alia jura
solùm ponderant machinationem mortis, quæ
non petit proprijs manibus mortem inferri, sed
qualicumque cooperatione.

245.
Quid si vir
occidat ux-
orem depre-
hensam in
adulterio?
Incurritur
impedimen-
tum juxta
Averf. &
Rebell.

245. Sed quid, si vir inferat mortem, per se, vel
per alium, uxori deprehensæ in flagranti crimi-
ne adulterij cum alio viro? Respondent Ali-
qui, non incurri ab eo hoc impedimentum: eo
quod leges non puniant hoc homicidium, aut
imputent tamquam crimen.

Sed dici debet (inquit Averf. sup. §. Addunt
Rebell.) incurri, dummodò adsint aliæ condi-
tiones requisite, videlicet ut vir ad finem duc-
cendi concubinam, sive conspirante aliâ scemina,
quam intendit ducere, sic occidat uxorem.
Nam quamvis leges civiles non puniant tale fa-
ctum: verè tamen est crimen, & leges Canoni-
cæ id execrantur, nec sacri Canones hoc excipiunt
in constituendo hoc impedimento. Ita
hic Auctor, & nos cum illo.

246.
Ocurritur
objectioni.

246. Nec obstat: quod fortè principalis intentio
fuerit vindicandi delictum adulterij; nam jura
non exprimunt, intentionem contrahendi debe-
re esse primariam. Quid si dubitent de intentio-
ne contrahendi? Videtur, quod non possint
contrahere. Tum, quia moraliter constare de-
bet, non subesse impedimentum, aliàs exponunt
se periculo fornicationis. Tum, quod in dubio
præsumat forum externum eam adfuisse, ut
sup. diximus ex Sanchio: atqui in foro interno
statutur præsumptioni fori externi, quando non
constat de opposita veritate.

In dubio de
intentione
non licet
contrahere.
Et quare.

247.
Obijciuntur
Reg. juris
65. in 6.

247. Sed contra videtur facere Reg. 65. In pari
delicto vel causa potior est conditio possidentis; jam
autem dubitans de intentione, possidet suam li-
bertatem, habetque pro se jus naturale contra-
hendi Matrimonium, quo in dubio non videtur
spoliandus. Sicut ergo qui dubitat de reserva-
tione peccati sui, stante dubio non tenetur illud
confiteri Superiori, ut suo loco diximus, quia
reservatio odiosa est; pari ratione, qui dubitat

de hoc impedimento, quod poenale est, & re-
strictivum juris naturalis, atque adeò odiosum,
non videtur debere abstinere à Matrimonio? Por-
rò qui dubitat de intentione sua, dubitat de im-
pedimento, si intentio ad hoc necessaria sit, ut ex
supradictis suppono esse.

- Neque sic contrahens magis se exponit peri-
culo fornicationis, quam illa, qui contraheret
cum dubio adulterio, aut promissione dubia
Matrimonij: putas autem, quod hic peccaret?
In dubio potior est conditio possidentis. Et non
videtur Ecclesia velle inducere hoc impedimen-
tum, nisi sit adulterium perfectum, & ex parte
utriusque formaliter. Cum ergò in casu nostro
non certò constet de culpa commissa, videtur,
Ecclesia tali casu non voluisse inducere hoc im-
tum.

Resp. ad 1.
rationem.

Quantum ad præsumptionem fori externi,
fortè in hoc casu deficeret, cum intentio ulcif-
cendæ injuriæ planè sufficiens appareat ad hujus-
modi occasionem; ita ut etiam si non habuisset
aliani intentionem, non sumpsisset ultionem
mitiori modo. Quare etiam jus civile non punit
tale delictum.

248.
Sanchi 2.
arg.

Hinc doctrina Sanchez supra, scilicet, forum
externum præsumere intentionem contrahendi,
intelligi possit in casu communiter occurrenti,
quando quispiam conjugem perimit, nullà aliâ
datâ causâ, aut certè non extraordinariâ causâ, si-
cuti hic est. Unde ut sup. vidimus, etiam aliqui
excusant sic occidentem, estò certò constaret de
intentione contrahendi, excusant, inquam, ab
hoc impedimento. Quantum magis excusarent
eum, quando intentio dubia foret.

Quid ergo, inquis, in casu, quo jus externum
præsumeret consensum, juxta doctrinam Sanchij
sup. Respondeo: tali casu non manere intentio-
nem dubiam; jam enim dubitans habet ratio-
nem sufficientem firmiter judicandi, se habuif-
se intentionem contrahendi, atque adeò impedi-
mentum incurrisse. Constat ergò tali casu non
posse contrahere.

249.
Quid si jus
externum
præsumat
intentionem?

Et hætenus quidem de adulterio & machi-
natione in mortem conjugis, quæ jure antiquo
prohibent Matrimonium contrahendum, & diri-
munt post contractum, ut liquidò demonstra-
vimus. Nunc agendum est de alio prætereà crimi-
ne, quod dicitur raptus, estque impedimen-
tum dirimens jure novo Concilij Trid. ut pate-
bit ex dicendis Sectione sequenti.

S E

442

442